

De financieel planner aan het woord

I. BRIK FFP

Scheiden is weer hot. Het pijnpunt is, dat als mensen eenmaal besloten hebben uit elkaar te gaan ze niet eens kunnen scheiden. De eigen woning is momenteel voor velen een groter blok aan het been dan de aanstaande ex.¹

Financieel inzicht

Inzicht geven in de financiële situatie en de daaruit voortvloeiende rechten en plichten is een eerste stap in het echtscheidingsproces. Op basis van de alimentatieberekening beoordelen wij of de gewenste woonsituatie ook haalbaar is. Alimentatie en inzicht in de nieuwe woonsituatie zijn immers het vertrekpunt voor alle verdere onderhandelingen.

Daarbij onverminderd vasthouden aan de welstand tijdens huwelijk is niet meer van deze tijd. Twee separate huishoudens kosten nu eenmaal meer dan een. Partneralimentatie is bedoeld om de ander redelijk in zijn of haar onderhoud te voorzien en ervoor te zorgen dat hij of zij financieel zelfstandig op eigen benen komt te staan. Gelukkig zijn er steeds meer partners die de alimentatie benutten om zo snel mogelijk een bestaan op te bouwen waar ze zelf ook echt gelukkig van worden. Maar vaak genoeg nog worden de financiën aangegrepen om de pijn van het huwelijk te vergelden. Door woede en angst verblind, is men niet in staat het eigen aandeel in de scheiding onder ogen te zien.

Gevolgen financiële afspraken

Onzekerheid over hoe financiële afspraken op de langere termijn uitpakken, kan het echtscheidingsproces daarbij extra vertragen. Voor ons als financieel planner reden ook naar de effecten van de financiële afspraken op de langere termijn te kijken. Door middel van een langlevensscenario brengen wij de ontwikkeling van het inkomen en vermogen voor beide partners over een langere periode in kaart. Cruciaal daarin zijn de eerste vijf jaren na de scheiding en de jaren vlak voor de pensioendatum en de jaren erna. Als wij aan de hand daarvan cliënten inzicht kunnen geven in hun financiële situatie en kunnen laten zien welke gevolgen

bepaalde afspraken voor beiden hebben, is men eerder tot rede vatbaar. In het langlevensscenario houden we onder meer rekening met alle huidige en toekomstige heffingskortingen, een lagere inkomensbehoefte als de kinderen het huis uit zijn, afloop van de alimentatie, wijzigingen in de belastingdruk, maar ook met potjes die in de toekomst vrijvallen. Zoals pensioen opgebouwd bij de werkgever, de vrijval van kapitaal- en lijfrenteverzekeringen, een te verwachten erfenis of schenking, een beleggingsportefeuille of een huis, waarvan de hypotheek op enig moment al dan niet geheel of gedeeltelijk is afgelost.

Woonwens

Doorgaans wil de ouder bij wie de kinderen blijven tijdelijk in de echtelijke woning blijven wonen. Logisch, want voor kinderen is het prettig als zij niet ook nog eens vriendjes, vriendinnetjes en hun vertrouwde omgeving kwijtraken. Zodra de kinderen groter zijn, zal deze ouder de woning willen verkopen om elders een nieuwe start te kunnen maken. Helaas werken banken op dat punt niet echt mee. Het zou van meedenken getuigen als banken mee zouden werken om tot creatieve oplossingen te komen. Hebben zij zelf immers niet meegewerkt aan het creëren van de problemen door de enorme hypotheek, die ze in het verleden hebben verstrekt? In plaats daarvan grijpen ze de gedragsregels hypotheek zoals die vanaf 1 augustus 2011 gelden en het scherper toezicht van de AFM (Autoriteit Financiële Markten) aan om zo min of zo moeizaam mogelijk financiering te verstrekken.

Rol van de banken

In het verleden was de partneralimentatie nimmer aanleiding om extra aflossingen op de hypotheek te vragen. Thans eisen banken dat er gedurende de alimentatieperiode zodanig extra wordt afgelost op de hypotheek, dat de hypotheeklasten van de restschuld gedragen kunnen worden

¹ Bronnen: www.afm.nl, www.nhg.nl, Wet IB 2001

door het inkomen na afloop van de alimentatieperiode. Een kromme redenatie. De alimentatieduur van maximaal twaalf jaar is immers bedoeld om ervoor te zorgen dat de alimentatiegerechtigde na afloop daarvan een eigen inkomen heeft.

De adviseur heeft daarbij de zorgplicht de klant op de risico's en gevolgen te wijzen als het inkomen na die periode nog niet op orde is. Dit is dan tevens een extra stimulans voor de alimentatiegerechtigde om aan een serieus herstel van het inkomen te werken.

In de situatie dat een cliënt de woning aanhoudt in verband met de kinderen en de woning binnen afzienbare tijd zal verkopen, zou beoordeeld moeten worden of de executiewaarde van de woning in een gezonde verhouding tot de hypotheekschuld staat en de hypotheeklasten op basis van de alimentatie zolang betaalbaar zijn. Ook hier geldt dat de adviseur vanuit zijn zorgplicht de cliënt op de risico's en gevolgen moet wijzen als hij of zij alsnog besluit in de woning te blijven wonen. Feitelijk handelt de bank bij scheiding op voorhand naar een situatie die helemaal nog niet aan de orde is of hoeft te zijn.

Hoe verklaart een bank haar gedrag dan om massaal hypotheekleningen te verstrekken aan tweeverdieners, bij wie de kans bestaat dat een van de twee in de toekomst minder gaat werken of helemaal met werken stopt als er kinderen zijn? En hoe strookt het gedrag van banken met het feit, dat er hypotheekleningen worden verstrekt aan werknemers, terwijl de kans bestaat dat deze werknemers evengoed hun inkomen kwijt kunnen raken. In deze tijden van recessie en oplopende werkloosheid een actueel probleem.

Gedragsregels vanaf augustus 2011

In het verleden heeft de AFM haar zorgen over de hypotheekmarkt in Nederland kenbaar gemaakt. In verband hiermee heeft de AFM in september 2009 het Toetskader Hypothecaire Financieringen bij de markt geconsulteerd. Daarop heeft de markt gereageerd en heeft de AFM in april 2010 voorstellen gedaan om de risico's op de hypotheekmarkt te beperken.

De Minister van Financiën heeft de aanbieders van hypothecair krediet de mogelijkheid geboden met alternatieve voorstellen te komen, die een gelijke bescherming zouden bieden. Dit heeft geresulteerd in een nieuwe Gedragscode Hypothecaire Financieringen die door alle leden van de Nederlandse Vereniging van Banken en het Verbond van Verzekeraars is onderschreven. De nieuwe gedragsregels zijn op 1 augustus 2011 ingegaan.

Volgens deze gedragsregels mag maximaal 106% van de aankoopwaarde bij bestaande bouw en maximaal 104% bij nieuwbouw met aftrekbare rente worden gefinancierd. In de norm van 106% is rekening gehouden met een overdrachtsbelasting van 2%. Alleen in geval er een restschuld aanwezig is, kan er meer dan 106% respectievelijk 104% worden gefinancierd. Als men bij verkoop van de oude woning een restschuld overhoudt, kan de maximale

financiering van de nieuwe woning met het bedrag van de restschuld worden verhoogd. Ik schrijf met nadruk 'kan' want een cliënt moet wel van heel goede huize komen, wil een bank bereid zijn een dergelijke restschuld mee te financieren. Als deze cliënten van goede huize zijn, zal het aflossen van een dergelijke restschuld doorgaans niet zo'n probleem zijn. Wanneer de hypotheek overigens onder Nationale Hypotheekgarantie is afgesloten, kan de restschuld onder voorwaarden worden kwijtgescholden. Kwijtschelding van de restschuld – ontstaan door een gedwongen verkoop van de woning – is mogelijk bij scheiding, ontslag, arbeidsongeschiktheid of overlijden van de partner.

Kon in het verleden met gemak ruim zes keer het jaarinkomen aan woningfinanciering worden verkregen, thans is deze verstrekkingnorm teruggebracht naar vierenhalf keer het jaarinkomen. Daarbij geldt voorts dat bij een nieuwe hypotheek nog maar 50% van de aankoopwaarde van de woning aflosvrij mag worden gefinancierd. Diezelfde gedragsregels bepalen dat klanten, die hun huidige lening willen oversluiten, maar in de bestaande woning blijven wonen, het huidige aflosvrije deel tot maximaal 100% van de executiewaarde in stand

Als de politiek het aan de banken overlaat, vrees ik, dat ook cliënten met bestaande hypotheekleningen straks met de nieuwe regelgeving te maken krijgen.

mogen houden. Deze gedragsregel ziet in mijn optiek toe op de situatie dat mensen een andere woning kopen en daarmee nieuwe verplichtingen aangaan. Wat schetst mijn verbazing. De banken leggen de regels dermate eng uit, dat zij het ontslag hoofdelijk schuldenaarschap bij scheiding als een geheel nieuwe hypotheek beschouwen. Terwijl alleen beoordeeld hoeft te worden of de lasten ook op basis van één inkomen gedragen kunnen worden. Met als gevolg dat diezelfde cliënt ook nog eens met een omzetting van zijn bestaande hypotheek wordt geconfronteerd. In plaats van 100% aflosvrij lenen moet deze cliënt nog eens 50% extra aflossen gedurende de resterende looptijd van de lening.

Als de maatregelen uit het Lenteakkoord werkelijkheid worden kan het drama nog groter worden. De politiek wil immers dat cliënten, die een nieuwe hypotheek aangaan, hun hypotheek op basis van annuïteiten gaan aflossen. Maar dan zal de politiek toch eerst moeten definiëren wat zij onder een nieuwe hypotheek verstaat. Als de politiek het aan de banken overlaat, vrees ik, dat ook bestaande cliënten straks met deze regelgeving te maken krijgen. Al deze ontwikkelingen in ogenschouw nemend, zal er voor scheidende partners niets anders overblijven dan de woning te verkopen. Bij de huidige malaise op de huizenmarkt met naar verwachting verder dalende huizenprijzen geen prettig vooruitzicht.

Renteaftrek tijdens scheiding (artikel 3.111 lid 4 Wet IB 2001)

Aangezien een scheiding niet zomaar is afgewikkeld, zal in de meeste gevallen een van de partners inmiddels naar een andere woning zijn vertrokken. Zonder nadere regelgeving zou de vertrekkende partner de rente van de hypotheek die betrekking heeft op de voormalig eigen woning niet meer kunnen aftrekken. De oude woning kwalificeert volgens de wet immers niet meer als eigen woning. Reden voor de wetgever scheidende partners hierin tegemoet te komen. Gedurende twee jaar na het verlaten van de woning kan de vertrekkende partner de rente van zijn oude woning nog blijven aftrekken. Wij adviseren om die reden voorzichtig te zijn met het direct uitschrijven van de partner uit de Gemeentelijke Basisadministratie, zodat optimaal van de regeling gebruikgemaakt kan worden.

Eventueel kan de termijn van renteaftrek nog verlengd worden.

Wanneer de gezamenlijk woning leeg is en te koop staat (artikel 3.111 lid 2 Wet IB 2001) kan afhankelijk van de situatie de termijn met één (situatie 1) dan wel maximaal drie jaar (situatie 2) verlengd worden.

Situatie 1

Man verlaat de woning per 2 januari 2012 en de vrouw blijft daar zolang wonen totdat de woning is verkocht. De woning wordt per 1 januari 2012 te koop gezet.

De rente blijft voor de man tot 2 januari 2014 fiscaal

Wanneer de gezamenlijke woning leeg is en te koop staat, kan afhankelijk van de situatie de termijn van renteaftrek tijdens de scheiding met een dan wel maximaal drie jaar worden verlengd.

aftrekbaar. De vrouw kan de rente van de woning aftrekken zolang zij er woont. Voor beiden geldt, dat zij rekening dienen te houden met hun resterende looptijd van de renteaftrek. Sinds 2001 is de renteaftrek van alle hypotheeklen immers beperkt tot een duur van maximaal dertig jaar. Wanneer de vrouw de woning per 1 januari 2014 verlaat, kunnen de man en de vrouw de rente van de oude woning tot uiterlijk 1 januari 2015 volledig blijven aftrekken.

Situatie 2

Beiden hebben de woning per 1 april 2012 verlaten en de woning te koop gezet.

De vrouw is bij haar nieuwe partner ingetrokken en de man heeft een ander huis gekocht. Het lopende jaar en de daarop volgende twee kalenderjaren kan de rente van de oude woning (tot 1 januari 2015) volledig worden afgetrokken. Op 1 januari 2015 is de oude woning nog niet verkocht.

Wanneer de man op 2 januari 2015 zijn nieuwe woning te

koop zet en verlaat en terugverhuist naar zijn oude woning, kan hij de rente van de nieuwe woning gedurende 2015, 2016 en 2017 volledig aftrekken. Hierbij is aangenomen, dat in de huidige markt geen sprake is van overwaarde op de beide woningen (bijleenregeling). De man kan zijn aandeel in de rente van de oude woning volledig aftrekken zolang hij de maximale duur van de renteaftrek nog niet heeft verbruikt. Voor de vrouw geldt dat zij haar aandeel in de rente van de oude woning niet meer kan aftrekken. Ze zou eventueel kunnen overwegen eveneens terug te keren naar de oude woning. Door de woning vervolgens weer te verlaten, kan zij gebruikmaken van de renteaftrekregeling tijdens scheiding aangezien zij dan als vertrekkende partner kwalificeert. Wel moet dan beoordeeld worden of het voordeel van renteaftrek opweegt tegen de consequenties van een eventueel fiscaal partnerschap dat hierdoor kan ontstaan. Hetzelfde geldt voor het al dan niet kwijtraken van bepaalde heffingskortingen aangezien deze onder meer afhankelijk zijn van de duur dat je samen met je partner ingeschreven staat op hetzelfde woonadres.

Huwelijksvermogensrecht sinds 2012 ingrijpend gewijzigd

Een belangrijke wijziging in de wet is dat de gemeenschap van goederen (artikel 1:99 lid 1 BW) ophoudt zodra de partners een verzoek tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed hebben ingediend en zich uit de Gemeentelijke Basisadministratie hebben uitgeschreven.

Stel een echtpaar (man 55 en vrouw 53 jaar oud) is gehuwd in gemeenschap van goederen en besluit te scheiden. Ze hebben destijds een eigen woning gefinancierd door middel van een annuïteitenhypotheek van € 300.000. De woning is te koop gezet en zal naar verwachting ten minste € 600.000 (netto) opbrengen. De restschuld bedraagt na 25 jaar nog € 100.000. Op basis van het huwelijksvermogensrecht krijgt ieder € 250.000 van de verkoopopbrengst toebedeeld. Mocht een van de twee na het indienen van het verzoek tot echtscheiding, maar vóór inschrijving van de beschikking onverwacht komen te overlijden, zou onbedoeld het volledige bedrag bij de andere partner terecht kunnen komen. De langstlevende echtgenoot of partner is immers wettelijk erfgenaam (artikel 4:10 BW) tot de beschikking is ingeschreven in het register van de burgerlijke stand. Bij een scheiding worden de erfrechtelijke aspecten nog wel eens vergeten. De gewijzigde wetgeving is een extra reden om een testament te laten maken of te wijzigen. Ook komen we in de praktijk met regelmaat situaties tegen waarbij de ex-echtgenoot(e) of ex-partner nog in het testament staat vermeld! Om dergelijke situaties te voorkomen, is het handig een scheidingsclausule in het testament te hebben staan. Op basis daarvan kan een echtgenoot(e) of partner niet erven zodra een verzoek tot scheiding dan wel een procedure tot scheiding van tafel en bed aanhangig is gemaakt. Andere redenen betreffen de erfdelen ten gunste van de kinderen en het vruchtgenot dat de ex-echtgenoot(e) of ex-partner op het vermogen van de

minderjarige kinderen heeft. Immers via de kinderen kan het vermogen bij hun overlijden alsnog bij de ex-partner en familie terecht komen. Door middel van een tweetrapsmaking in het testament kan de ouder (erflater) bepalen, dat zolang het kind nog geen partner en/of afstammelingen heeft hetgeen het kind van deze ouder erft, bij overlijden van dit kind nimmer bij de ex-partner en familie terecht kan komen. Door middel van een tweetrapsmaking kan de ouder als het ware over zijn of haar graf heen regeren. Een bepaling waar in de praktijk veel gebruik van wordt gemaakt in echtscheidingssituaties.

Hetzelfde geldt voor de vruchten uit vermogen dat voor de minderjarige kinderen is bestemd. Zolang het kind minderjarig is, heeft de ouder recht op de vruchten uit het vermogen van het minderjarig kind. Door bij testament het ouderlijk vruchtgenot uit te sluiten, voorkom je dat de ex-echtgeno(o)t(e) of ex-partner de beschikking over de vruchten krijgt.

Door bepalingen als de scheidingsclausule, tweetrapsmaking en uitsluiting ouderlijk vruchtgenot kan onbedoelde begunstiging van de echtgeno(o)t(e) of ex-partner worden voorkomen.

Een andere wijziging van belang betreft de beleggingsleer.

Beleggingsleer (artikel 1:87 BW)

Vanaf 2012 is de beleggingsleer het uitgangspunt. Hierdoor deelt de ene echtgeno(o)t(e) naar rato van zijn investering mee in de waardeinstijging of -daling van het goed dat de ander toebehoort. Tenzij het vermogen zonder toestemming van de andere echtgeno(o)t(e) of partner werd geïnvesteerd. In dat geval deelt deze echtgenoot of partner alleen mee in de waardeinstijging van het goed en krijgt hij of zij ten minste de nominale waarde vergoed. Een eventuele waardedaling is dan voor risico van de andere echtgeno(o)t(e) of partner. Dit impliceert tevens dat het vastleggen van de goedkeuring aan investeringen over en weer (bijvoorbeeld in de woning) tussen partners nog belangrijker wordt. In een dalende markt (bijvoorbeeld de huizenmarkt) zal men

immers achteraf geen discussie willen krijgen of er wel of geen instemming was (die in een stijgende markt als vanzelfsprekend zal worden beschouwd). Daarom is het belangrijk in huwelijkse voorwaarden of partnerschapsvoorwaarden vooraf duidelijk afspraken te maken hoe je met investeringen in elkaars vermogen wenst om te gaan. De nominaliteitsleer, waarbij de ene echtgeno(o)t(e) een nominale vordering ter grootte van zijn oorspronkelijke investering op de andere echtgeno(o)t(e) heeft, blijft van toepassing indien het recht van de vordering ontstaan is voor 2012.

Samenvattend

De huidige markomstandigheden vergen de nodige creativiteit van de adviseur om financiering mogelijk te maken en renteaftrek te optimaliseren. Als we daarbij ook alle fiscale en juridische aspecten in aanmerking nemen, kunnen we concluderen dat echtscheiding financiële en fiscale planning op en top is!

Om te voorkomen dat scheiden straks onmogelijk wordt, zal de politiek de banken nog meer moeten wijzen op de rol die zij in het verleden bij de hypotheekverstrekking hebben gespeeld en de verantwoordelijkheid die zij richting hun bestaande cliënten hebben. Temeer daar de banken zelf door de belastingcenten van diezelfde cliënten zijn gered! Een al te rigide toepassing van de gedragsregels hypothecaire financiering is dan ook zeer ongepast!

Over de auteur

Iris Brik is directeur/eigenaar van Fine Tuning Personal Finance en werkzaam als financieel planner/estate planner. Daarnaast is zij freelance docent Financiële Planning, geeft zij met regelmaat lezingen en is zij auteur/columnist. Artikelen zijn verschenen in *FD*, *Volkskrant*, *NRC Next*, *Z24*, *Money*, *EX*, *Vijftig*, *Business Rijnmond*, *VVP*, *Plein+*, *Belastingmagazine* en *Fiscalert*. Als deskundige heeft zij opgetreden in TV programma's als *RTL Z Pensioenen*, *RTL 4 Van Kavel tot Kasteel* en *Rondom 10*.

Haar adviespraktijk is gevestigd in Rotterdam en gespecialiseerd in onafhankelijk financiële planning, estate planning en echtscheiding en richt zich op de directeur-groootaandeelhouder en vermogende particulier.